

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Analýza hospodářského vývoje Ruska a Estonska po
rozpadu Sovětského svazu**

Panova Olga

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Olga Panova

Ekonomika a management
Provoz a ekonomika

Název práce

Analýza hospodářského vyvoje Ruské Federace a Estonska po rozpadu Sovětského svazu.

Název anglicky

Analysis of economic development of Russia and Estonia after the collapse of the SSSR

Cíle práce

Hlavním cílem práce je zhodnotit hospodářský vývoj v zemích bývalého Sovětského svazu: Ruská federace a Estonská republika v období od rozpadu Sovětského svazu do současnosti. Dílčím cílem je identifikovat hlavní faktory ovlivňující nezaměstnanost a problémy na trhu práce ve vybraných regionech a provést komparativní analýzu časových řad makroekonomických ukazatelů.

Metodika

Práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. Praktická část se bude zabývat analýzou základních, vybraných makroekonomických ukazatelů. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza dat. Aktuální data budou čerpána ze statistických úřadů vybraných zemí a Eurostatu. V práci budou použity zejména metody deskripce a komparativní analýzy.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

Makroekonomie, HDP, Inflace, Míra nezaměstnanosti, Ruská Federace, Estonsko, SSSR, státní dluh.

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, Josef, SEKERKA, Bohuslav, SEVEROVÁ, Lucie, STARÁ, Dana. Makroekonomie – Makroekonomický přehled. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-708-5.

HOLMAN, Robert, Ekonomie. 6.vydání. Praha: C. H. Beck. 2016. ISBN 978-80-7400-278-6.

PAVELKA, Tomáš. Makroekonomie, 3. vyd., 278 s., 2007. ISBN 978-80-86175-58-4.

SEKERKA, Bohuslav, BRČÁK, Josef. Makroekonomie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-245-5.

SOUKUP, Jindřich, POŠTA, Vít, NESET, Pavel, PAVELKA, Tomáš. Makroekonomie. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Management Press. 2011. ISBN 978-80-7261-537-7.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 23. 12. 2019

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 1. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 23. 03. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci Analýza hospodářského vývoje Ruska a Estonska po rozpadu Sovětského svazu jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 23.03.2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Elizbaru Rodonaia, Ph.D., za vstřícnost a laskavost při konzultacích a hlavně za čas, který mi věnoval při vedení této práce, za odbornou pomoc, cenné rady, pokyny a trpělivost.

Analýza hospodářského vývoje Ruska a Estonska po rozpadu Sovětského svazu

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá porovnáním hospodářského vývoje Ruska a Estonska po rozpadu Sovětského svazu. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část vás seznámí s makroekonomií a jejími hlavními ukazateli. Vybranými indikátory pro měření výkonnosti ekonomiky jsou inflace, nezaměstnanost, platební bilance, HDP, státní dluh.

Praktická část začíná historicko-ekonomickým popisem situace dvou vybraných zemí po rozpadu Sovětského svazu. Dále jsou popsány konkrétní kroky vlády k nástupu do nového kapitalistického režimu. Každému makroekonomickému ukazateli je věnována kapitola, která popisuje dopad činnosti státu na vývoj definovaného ukazatele. Porovnáním vývoje makroekonomických ukazatelů obou států dospějeme k závěrům o účinnosti kroků, které vláda provedla. Pro přehlednost porovnání jsou na základě dat ze statistických úřadů vytvořeny grafy. Následně byl na základě předběžných závěrů v každé kapitole pořízen souhrnný závěr o hospodářském vývoji těchto dvou zemí po rozpadu SSSR.

Klíčová slova: Rozpad SSSR, makroekonomie, makroekonomická analýza, nezaměstnanost, Rusko, Estonsko, inflace, hrubý domácí produkt, státní dluh

Analysis of the economic development of Russia and Estonia after the collapse of the Soviet Union.

Abstract

This Bachelor's thesis deals with comparing the economic development of Russia and Estonia after the collapse of the Soviet Union. The work is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part will acquaint you with macroeconomics and its main indicators. Selected indicators for measuring the performance of the economy are inflation, unemployment, balance of payment, GDP, state debt.

The practical part begins with a historical-economic description of the situation of the two selected countries after the collapse of the Soviet Union. Further, the concrete steps of the government to take up the new capitalist regime are described. Each macroeconomic indicator is given a chapter describing the impact of the state's activity on the development of the defined indicator. Comparing the development of macroeconomic indicators of the two states, we come to conclusions about the effectiveness of the actions taken by the government. For clarity of comparison, graphs are created based on data from statistical offices. Subsequently, on the basis of preliminary conclusions in each chapter, a summary conclusion was made about the economic development of these two countries after the disintegration of the USSR.

Keywords: The collapse of the USSR, macroeconomics, macroeconomic analysis, unemployment, Russia, Estonia, inflation, gross domestic product, government debt

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Cíl práce a metodika	8
2.1 Cíl práce	8
2.2 Metodika	8
3 Teoretická východiska	9
3.1 Makroekonomie a její ukazatele	9
3.1.1 Hrubý domácí produkt	9
3.1.2 Inflace	12
3.1.3 Nezaměstnanost	16
3.1.4 Platební bilance.....	18
3.1.5 Státní rozpočet	19
3.1.6 Státní dluh	20
3.2 Nástroje hospodářské politiky.....	20
3.2.1 Fiskální politika	20
3.2.2 Monetární politika.....	21
4 Vlastní práce	23
4.1 Estonsko a jeho historie.	23
4.2 Ruská federace a její historie	25
4.3 HDP.....	25
4.4 Nezaměstnanost.....	28
4.5 Inflace.....	30
4.6 Platební bilance běžného účtu.....	33
4.7 Státní dluh	36
5 Výsledky a diskuse	38
6 Závěr.....	40
7 Seznam použitých zdrojů	41
8 Přílohy	43
Příloha A Srovnání úrovně inflace Ruska a Estonska.....	43

Seznam obrázků

Obrázek 1 Vysoká inflační očekávání	15
---	----

Seznam tabulek

Tabulka 1 Vertikální členění platební bilance	19
---	----

Seznam grafů

Graf 1 Vztah mezi růstem HDP a mírou nezaměstnanosti	17
Graf 2 Míra růstu HDP v Estonsku a RF	Chyba! Záložka není definována.
Graf 3 HDP na obyvatele v dolarech USA	27
Graf 4 Vývoj nezaměstnanosti v Estonsku	28
Graf 5 Vývoj nezaměstnanosti v Rusku.....	29
Graf 6 Srovnání nezaměstnanosti Ruska a Estonska	30
Graf 7 Srovnání vývoje inflace Ruska a Estonska v 1991–1998.....	31
Graf 8 Srovnání vývoje inflace Ruska a Estonska v 1999–2019.....	32
Graf 9 Srovnání platební bilance Ruska a Estonska	35
Graf 10 Srovnání státního dluhu Ruska a Estonska v %.....	37

Seznam použitých zkratk

CPI	Index spotřebitelských cen
ČDP	Čistý domácí produkt
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt
PPI	Index cen výrobců
PPP	Parita kupní síly
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	Spojené státy americké
VF	Variabilní faktory
MMF	Mezinárodní měnový fond

1 Úvod

Po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 stál před každou z bývalých republik kromě cíle vytvoření vlastní státnosti i problém volby vhodného způsobu, jak ven z krize: a to od tradičních sociálních reforem po reformy radikálně-liberální.

Pro analýzu jsem si vybrala Rusko, protože je zvláštní, že země, která má obrovský ekonomický potenciál a řadí se na první místo v oblasti přírodních zdrojů, není zdaleka na prvním místě v seznamu vyspělých ekonomik. Estonsko mě zaujalo, protože jeho ekonomický vývoj posloužil jako vzorový příklad pro většinu zemí a v současnosti je považováno za nejúspěšnější mezi zeměmi bývalého Sovětského svazu.

Toto téma je mi velmi blízké, protože chci pochopit, co přispělo k úspěchu Estonska a co bránilo Rusku zajistit patřičný ekonomický rozvoj. Je to důležité, protože ekonomický stav země je přímo spojen s blahobytem a životní úrovní občanů země, které jsou nyní v Estonsku řádově vyšší.

V nových podmínkách se před Ruskem a Estonskem otevřely různé možnosti vývoje. Nicméně hlavní směr byl zřejmý. To bylo definováno celosvětovým hnutím k postindustriální společnosti, což ve skutečnosti znamenalo zásadní restrukturalizaci celé ekonomiky.

V této práci budeme zkoumat, jaké kroky provedla každá země, aby se dostala z hospodářské krize, jak to ovlivnilo makroekonomické ukazatele a rozvoj ekonomiky obecně. Také chceme zjistit, co ovlivnilo skutečnost, že Estonsko je ekonomicky nejrozvinutější zemí mezi bývalými součástmi SSSR, a Rusko se mezitím vzdává své pozice.

Pomocí analýzy a porovnávání dostaneme představu o tom, které akce vedly ke zlepšení ekonomiky země a které k jejímu zhoršení.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je zhodnotit hospodářský vývoj v zemích bývalého Sovětského svazu: a to Ruské federace a Estonské republiky v období od rozpadu Sovětského svazu do současnosti. Hodnocení bude provedeno na základě historicko-ekonomických skutečností a makroekonomických ukazatelů. Dílčím cílem je identifikovat hlavní faktory ovlivňující nezaměstnanost a problémy na trhu práce ve vybraných regionech a provést komparativní analýzu časových řad makroekonomických ukazatelů.

První část práce nás seznamuje s makroekonomií a jejími hlavními ukazateli.

Druhá část začíná popisem situace, ve které se ocitla každá z vybraných zemí. Poté následuje popis konkrétních kroků, které každá z uvedených zemí podnikla k transformaci své ekonomiky ze socialistické na tržní.

2.2 Metodika

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce je zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány byly rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. V této části jsou popsány a definovány makroekonomické pojmy a ukazatele potřebné k analýze hospodářského vývoje, jako je HDP, nezaměstnanost, inflace, platební bilance, státní dluh. Pro přehlednost jsou přiloženy obrázky a vytvořeny tabulky. Praktická část se zabývá analýzou vybraných základních makroekonomických ukazatelů. Pro analýzu shromážděných údajů byla využita statistická analýza dat. Aktuální data byla čerpána ze statistických úřadů vybraných zemí a Eurostatu. Na základě těchto dat byly vytvořeny přehledné grafy a porovnány makroekonomické ukazatele obou sledovaných zemí. Následně je vysvětlen vývoj vybraných makroekonomických ukazatelů. V práci jsou použity zejména metody deskripce a komparativní analýzy.

3 Teoretická východiska

Teoretická část práce je zaměřena na vysvětlení některých ekonomických pojmů a ukazatelů, jejichž porozumění je nutné pro další pochopení následujícího textu.

3.1 Makroekonomie a její ukazatele

Předmětem zájmu makroekonomie jsou chování státních autorit (vlády, centrální banky), zásahy státu do ekonomiky, ekonomická výkonnost země a s ní spojená problematika, analýza ekonomického prostředí.¹

S makroekonomickou situací souvisí odpověď na takové otázky jako např.: Jaká je životní úroveň vaší rodiny? Jak snadno najdete vy, vaši příbuzní a známi zaměstnání? Rostou mzdy pomalu nebo rychle? Je úroková míra, za kterou si můžete půjčit peníze, vysoká nebo nízká? Utrácí vláda více, než vybere na daních? Jaký je kurz koruny k měně země, do níž chcete jet pracovat, studovat, nebo na dovolenou? Je naše země vzhledem k zahraničí věřitelem nebo dlužníkem?²

Kamil Fuchs a Pavel Tuleja se domnívají, že otázky, které zkoumá makroekonomie, představují složité hospodářské jevy existující ve vzájemných, zpravidla mnohostranných souvislostech. Způsob jejich postižení a objasnění je závislý na předpokladech, ze kterých jsou teoretické výklady odvozovány. Na rozdíl od mikroekonomie se v soudobé makroekonomii setkáváme s určitými alternativními výklady, často přísně protichůdnými, a to jak v pojetí problému, tak interpretaci příčin jeho vzniku, ale zejména v případných doporučeních pro chování vlády a dopadů přijatých opatření na hospodářský vývoj.

Makroekonomie – je jednou z hlavních sekcí ekonomické teorie, zabývající se studiem nejdůležitějších ekonomických ukazatelů pro jednotlivé země nebo celý svět.

3.1.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt je peněžním vyjádřením celkové hodnoty finálních výrobků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území; používá se pro stanovení výkonnosti ekonomiky.³

¹ SOUKUP, J. a kol. *Makroekonomie*. 2011, s. 21.

² JUREČKA, V. *Makroekonomie*. 2017, s. 18.

³ Český statistický úřad. Metodika: Hrubý domácí produkt (HDP). *Czso.cz* [online]. © 2015 [cit. 2020-02-29].

Pojetí hrubého domácího produktu je definováno různými autory různě, ale na jeho základě lze rozlišit několik důležitých bodů. Za prvé je nutné rozlišovat finální statky a meziprodukty. Finální statky jsou spotřební zboží, investiční statky a exportované zboží. Meziprodukty jsou vstupy podniků, které je dále jednorázově spotřebovávají nebo dále zpracovávají.⁴

HDP zahrnuje pouze konečné zboží určené přímo ke spotřebě, tj. jsou vyloučeny všechny meziprodukty používané k výrobě konečného zboží. Proto například nezahrnuje náklady na obilí, mouku, droždí, které jsou nezbytné pro získání konečného zboží z pekárny. Jinak by náklady na meziprodukty byly zohledněny dvakrát, protože jsou zahrnuty v ceně konečného produktu.

HDP se využívá k mnoha účelům, nejdůležitější však je jeho využití jako měřítka celkové výkonnosti ekonomiky. Hrubý domácí produkt je významnou ekonomickou veličinou, která demonstruje konečnou hodnotu vyrobeného zboží a služeb.⁵ Při jeho počítání mohou ekonomové zjistit, jak úspěšně se provádí vnitřní hospodaření a identifikovat makroekonomické trendy.

Existují tři metody měření HDP:

- **Výrobní metoda**

Nejprve je nutno objasnit pojem „přidaná hodnota“.

Přidaná hodnota je hodnota, kterou jednotliví výrobci postupně přidávají k hodnotě nakupovaných surovin, polotvarů a služeb, a to v průběhu výrobního procesu. Pokud se nedostane produkt ke spotřebiteli, není produkce statku ukončena.⁵

Představme si například výrobu chleba. Před tím, než dojde chléb ke spotřebiteli, postupně přidává se k jeho ceně hodnota stanovená pěstitelem obilí, mlynářem, pekařem, přepravcem a obchodníkem. Cena finálního statku je součtem hodnot postupně přidaných v jednotlivých etapách výrobního procesu.⁶ Tato částka nezahrnuje daně z vyrobeného zboží nebo poskytnuté služby.

Sečteme-li hodnoty přidané všemi firmami v ekonomice, dostaneme hodnotu všech finálních produktů, tzn. hodnotu hrubého domácího produktu.⁷

⁴ SOUKUP, J. a kol. *Makroekonomie*. 2011, s. 26.

⁵ SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*. 2013, s. 387.

⁶ JUREČKA, V. *Makroekonomie*. 2017, s. 34.

⁷ JUREČKA, V. *Makroekonomie*. 2017, s. 35.

- **Důchodová metoda**

$HDP = \text{Náhrady zaměstnancům} + \text{Daně z výroby a z dovozu} - \text{Dotace} + \text{Čistý provozní přebytek} + \text{Čistý smíšený důchod} + \text{Spotřeba fixního kapitálu}$ ⁸

Počítá se jako součet prvotních důchodů (příjmů) za národní hospodářství celkem, a to před jejich zdaněním.

- **Výdajová metoda**

$HDP = \text{Spotřeba domácností} + \text{Hrubé soukromé investice} + \text{Výdaje státu na nákup výrobků a služeb} + \text{Export} - \text{Import}$.

Výdajová metoda je nejpoužívanější metodou výpočtu HDP. Zde se počítá s částkou výdajů všech makroekonomických subjektů, které jsou koncovými spotřebiteli vyrobeného zboží a služeb. Zejména se zde sčítají spotřebitelské a investiční výdaje, státní výdaje, transferové platby a pod.

Kromě HDP se lze setkat s veličinou označovanou jako **čistý domácí produkt (ČDP)**⁹. Rozdíl mezi hrubým a čistým domácím produktem představuje *opotřebení*. Jedná se o postupnou ztrátu užitečnosti původních parametrů zboží dlouhodobé živnosti, jako jsou automobily, domy, stroje apod. Výpočet tohoto opotřebení však bývá komplikován tím, že výrobci neustále zlepšují své výrobky a služby. Pro statistiku je obtížné zjistit velikost opotřebení i odhadnout vliv zlepšení na velikost domácího produktu, proto pracují ekonomové raději s hrubým domácím produktem než s čistým domácím produktem.¹⁰

Alternativním měřítkem národního výstupu je **hrubý národní produkt (HNP)**. Na rozdíl od HDP, měří HNP tržní hodnotu všech konečných výrobků (hmotných statků a služeb) vyrobených rezidenty dané země za určité období (bez ohledu na to, na jakém území je organizována výroba). Například: závod A je v japonském vlastnictví, ale nachází se na území ČR. Zisk závodu se započítá do HDP ČR, protože se závod nachází na území ČR. Ale současně je zisk závodu započítán do HND Japonska, protože je závod A japonskou firmou.

$HNP = HDP - \text{důchody z VF vlastněných nerezid. na daném území} + \text{důchody z VF vlastněných rezid. mimo dané území}$

⁸ BRČÁK, J. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. 2018, s. 18.

⁹ SOUKUP, J. a kol. *Makroekonomie*. 2011, s. 29.

¹⁰ HOLMAN, R. *Ekonomie*. 2016, s. 413.

K porovnání HDP

V podmínkách rychlé globalizace ekonomiky mají zvláštní význam studie zaměřené na srovnání potenciálů jednotlivých států. Avšak vzhledem k tomu, že makroekonomické ukazatele se původně vypočítají v národní měně, potýkají se vědci s problémem převodu jejich hodnoty na stejné peněžní jednotky.

Parita kupní síly (PPP) je ekonomický termín, který označuje poměr dvou měn na základě cen podobných komodit ve dvou zemích.

Předpokládáme, že nějaký standardní soubor zboží, který v Česku stojí 500 Kč a v USA – 25 dolarů. Pak je na základě parity kupní síly spravedlivým kurzem poměr: 500 děleno 25 = celkem 20 Kč za dolar. To znamená, že za každou korunu obdrží kupující v České republice stejné množství určitého výrobku, které by obdržel za 20 dolarů v USA.

3.1.2 Inlace

Inlace je v očích většiny občanů synonymem ekonomického a sociálního zla. Inlace je zpravidla pojímána a definována jako zvyšování cenové hladiny, které má za následek snižování kupní síly peněz.¹¹ Ve všech ekonomikách dochází k určité míře inflace, ke které dochází, když se průměrná cena zboží zvyšuje, protože kupní síla této měny klesá. Obvykle vláda a finanční instituce spolupracují, aby inflace probíhala hladce a postupně.

V podstatě jsou ceny zboží a služeb závislé na nabídce a poptávce na trhu a některé ceny reguluje stát. Například pokud mají zemědělci dobrou sklizeň zeleniny, budou ceny rajčat a brambor klesat. Pokud stát zároveň zvýší spotřební daň na alkohol, půjdou ceny lihovin prudce nahoru. Celková cenová hladina přitom může růst jen mírně.

Měření inflace

Míra inflace je dána procentuální změnou cenové hladiny:

$$\frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}} * 100$$

Míra inflace v roce t = (1)

P_t ... cenový index v roce t

P_{t-1} ... cenový index v předchozím roce

R_t ... míra inflace¹²

¹¹ JUREČKA, V. *Makroekonomie*. 2017, s. 77.

¹² SAMUELSON, P., NORDHAUS, W. *Ekonomie*: 19. vydání. 2013, s. 609-610

Pro měření inflace používáme cenové indexy. Nejpoužívanějšími cenovými indexy jsou deflátor HDP (Deflátor je podíl nominální a reálné hodnoty), Index spotřebitelských cen (CPI), a index cen výrobců (PPI)¹³

$$CPI = \frac{Q_0 * P_1}{Q_0 * P_0} * 100 \% \quad (2)$$

kde Q je množství zboží, P ceny a index značí období.

Cenové indexy poměřují úroveň cen vybraného spotřebního koše reprezentativních výrobků a služeb ve dvou srovnávaných obdobích. Spotřební koš – sada produktů, zboží a služeb, které pravidelně nakupuje průměrný člověk nebo rodina. Zahrnuje asi 500 druhů zboží a služeb – například výrobky, oblečení, nástroje, domácí spotřebiče, automobily. Zároveň je třeba si uvědomit, že někdo nikdy nejí maso a nejezdí autem. A někdo naopak bez masa žít nemůže a auto mění každý rok. Spotřební koš odráží průměrnou spotřebu všech obyvatel země. Každému zboží nebo službě je přidělena váha (resp. význam) podle toho jakou část ze spotřeby konkrétního člověka tento produkt zabírá. Do spotřebního koše je zařazeno potravinářské zboží (potraviny, nápoje, tabák), nepotravinářské zboží (odívání, nábytek, potřeby pro domácnost, drogistické a drobné zboží, zboží pro dopravu a volný čas, zboží pro osobní péči aj.) a služby (opravárenské, z oblasti bydlení, provozu domácnosti, zdravotnictví, sociální péče, dopravy, volného času, vzdělávání, stravování a ubytování, osobní péče a služby finanční)¹⁴Náklady na tento podmíněný koš se liší z měsíce na měsíc a tato změna, to je inflace.

Inflaci odlišujeme podle intenzity a příčiny vzniku.

Podle intenzity:

- **Nízká inflace**

Takováto inflace je charakterizována malým a předpověditelným nárůstem cen. Za nízkou inflaci lze považovat každou jednocifernou inflaci. Nemá pro ekonomiku příliš velké negativní důsledky, probíhá mírným a víceméně stabilním tempem.¹⁵

Taková inflace je pohodlná jak pro spotřebitele, tak pro podnikatele. A zároveň umožňuje ekonomiku rozvíjet. Právě na této úrovni se inflaci snaží udržet ve většině zemí.

- **Pádivá inflace**

Inflace dosahující dvojciferných či až tříciferných hodnot. Pádivá inflace narušuje vážným způsobem fungování hospodářství. V takových podmínkách ztrácejí peníze rychle

¹³ HOLMAN, R. *Ekonomie*. 2016, s. 527

¹⁴ Český statistický úřad. Metodika: Inflace, míra inflace. *Czso.cz* [online]. © 2019 [cit. 2020-02-29].

¹⁵ JUREČKA, V. *Makroekonomie*. 2017, s.82.

svoji hodnotu.¹⁶ Vytváří se nestabilita na trhu, lidé a společnosti nemohou plánovat svou budoucnost.

- **Hyperinflace**

Je to extrémní forma inflace, prudký růst cen a objemu peněžní zásoby ve volném oběhu, který vede k znehodnocení národní měny. Ve zvlášť závažných případech lidé peníze odmítají a přecházejí na barter. Hyperinflace se obvykle vyskytuje v období těžkých krizí a válek. Přesnější vymezení zpravidla považuje za hyperinflaci takovou situaci, kdy růst cenové hladiny přesahuje 50 % měsíčně.

- **Deflace**

Deflace je záporná inflace. To znamená, že ceny nerostou, ale klesají. Deflace zastavuje vývoj ekonomiky. Spotřebitelé přestávají nakupovat zboží v naději, že ještě více zlevní. A firmy kvůli tomu stahují výrobu.

Příčiny vzniku:

Když mluvíme o příčině inflace, musíme odlišit *inflační impuls* a *akomodování inflačního impulsu*.¹⁷

- **Poptávková inflace**

Poptávkový inflační impuls vychází ze zvýšení, například, spotřeby, investic, státních výdajů nebo čistého exportu. Tento impuls ale není schopen vyvolat inflaci. Pokud centrální banka nedovolí růst peněžní zásoby, pak nemůže žádné zvýšení vyvolat inflaci. Podmínkou inflace je růst peněžní zásoby. Když centrální banka reaguje na poptávkový impuls zvyšováním peněžní zásoby, říkáme, že jej akomoduje.¹⁸

Stává se, že lidé najednou začnou kupovat více určitého zboží. Například, když se mobilní telefony staly cenově dostupnými, všichni chtěli používat mobilní připojení. Mobilní operátoři neměli čas okamžitě se přizpůsobit vysoké poptávce: chyběly věže a volné frekvence. Ceny mobilních telefonů byly proto velmi vysoké. Jakýkoli nedostatek způsobuje rychlý růst cen. Když ale operátoři dostali další kapacity, ceny začaly klesat.

¹⁶ SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*. 2013, s. 609.

¹⁷ HOLMAN, R. *Ekonomie*. 2016, s. 535.

¹⁸ HOLMAN, R. *Ekonomie*. 2016, s. 535–536.

- **Nákladová inflace**

Nedostatek může nastat i z jiného důvodu, pokud zůstává poptávka stejná, ale zboží a služeb je stále méně. Může k tomu dojít kvůli neúrodě, omezení dovozu zahraničního zboží, působení monopolů na nějakém trhu. To pak také urychluje růst cen.

Nákladovým impulzem je zvýšení nákladů (mzdových, na suroviny).

Například zvýšení cen na železnici → růst mzdových nákladů → růst cen v železniční dopravě → rostou náklady firem, které přepravují své zboží po železnici → firmy zvyšují ceny. A pak postupně rostou ceny v celé ekonomice. Ale stejně jako poptávkový impulz není nákladový impulz schopen vyvolat inflaci. Pouze když centrální banka rozhodne akomodovat ho zvýšením peněžní zásoby, pak se inflace rozběhne.¹⁹

- **Oslabení národní měny.**

Pokud kurz cizích měn roste, dovoz zboží automaticky zdražuje. To také vede k růstu inflace.

- **Vysoká inflační očekávání.**

Jestliže lidé a firmy čekají, že ceny výrazně porostou, často začnou měnit své spotřebitelské chování: nakupují zboží a méně šetří. Je logičtější koupit dnes levnější než zítra přeplatit. Firmy naopak začínají zvyšovat ceny svých výrobků. Například výrobce sýrů čeká, že ceny mléka porostou. Aby pokryl své budoucí náklady na suroviny, začne předem zvyšovat cenu svého zboží. To vše podněcuje inflaci. Projevuje se začarovaný kruh: všichni čekají na růst cen a ceny rostou právě proto, že je lidé čekají.

Obrázek 1 Vysoká inflační očekávání

Zdroj: Vlastní zpracování

¹⁹ HOLMAN, R. *Ekonomie*. 2016, s. 538–539.

Může se zdát, že stanovení cen na určité úrovni je dobrým řešením. Ale takový umělý zásah do ekonomiky povede ke zvýšení nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou. Výrobci nebudou vědět, kolik zboží vyrábět, obchody – kolik nakoupit, a v důsledku toho budou muset kupující stát ve frontách u prázdných pultů.

Při zmrazených cenách bude zboží nedostatek. Navíc se zhorší: aby zůstalo nad vodou a udrželo nevýhodné ceny diktované shora, výrobci proto obětují kvalitu.

Právě z těchto důvodů by v tržní ekonomice měl ceny diktovat trh, nikoliv stát.

3.1.3 Nezaměstnanost

František Hřebík a Jindřich Soukup tvrdí, že nezaměstnanost je jedním z nejvýznamnějších ekonomických a sociálních problémů.

Jde o určitý stav na trhu práce, kdy je převis nabídky práce nad její poptávkou, mnoho lidí hledá práci, ale nemůžou ji sehnat. Tento přebytek pracovních sil je způsoben především nerovností ceny práce (mzdy), kdy skutečná cena práce převyšuje průměrnou.²⁰

Jinými slovy řečeno, když jsou v zemi lidé, kteří tvoří část ekonomicky aktivního obyvatelstva a jsou schopni a ochotni pracovat, ale nemohou práci najít. Vysoká nezaměstnanost tvoří pro hospodářství problém. Jde tu o ztrátu cenných zdrojů. V období vysoké nezaměstnanosti má hospodářství nízký výkon.²¹

Klasifikace nezaměstnanosti

- **Frikční**

Lidé opouštějí svá původní zaměstnání a hledají nová a trvá určitou dobu, než jiné zaměstnání naleznou. Někteří pracovníci se dobrovolně rozhodli změnit pracovní místo s tím, že najdou zajímavější nebo lépe placenou práci. Jiní se snaží zaměstnat kvůli propouštění z předchozího zaměstnání a ti třetí poprvé vstupují na trh práce nebo se na něj znovu dostanou, protože se přesunou z kategorie ekonomicky neaktivních obyvatel. V případě frikční nezaměstnanosti se počet volných míst a počet osob, které hledají práci, shoduje.

- **Sezónní**

Je obvyklá v odvětvích, jejichž výroba kolísá v závislosti na ročním období (např. zemědělství).

²⁰ HŘEBÍK, F. *Obecná ekonomie*. 2013, s.163.

²¹ SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*. 2013, s. 595–596.

- **Strukturální**

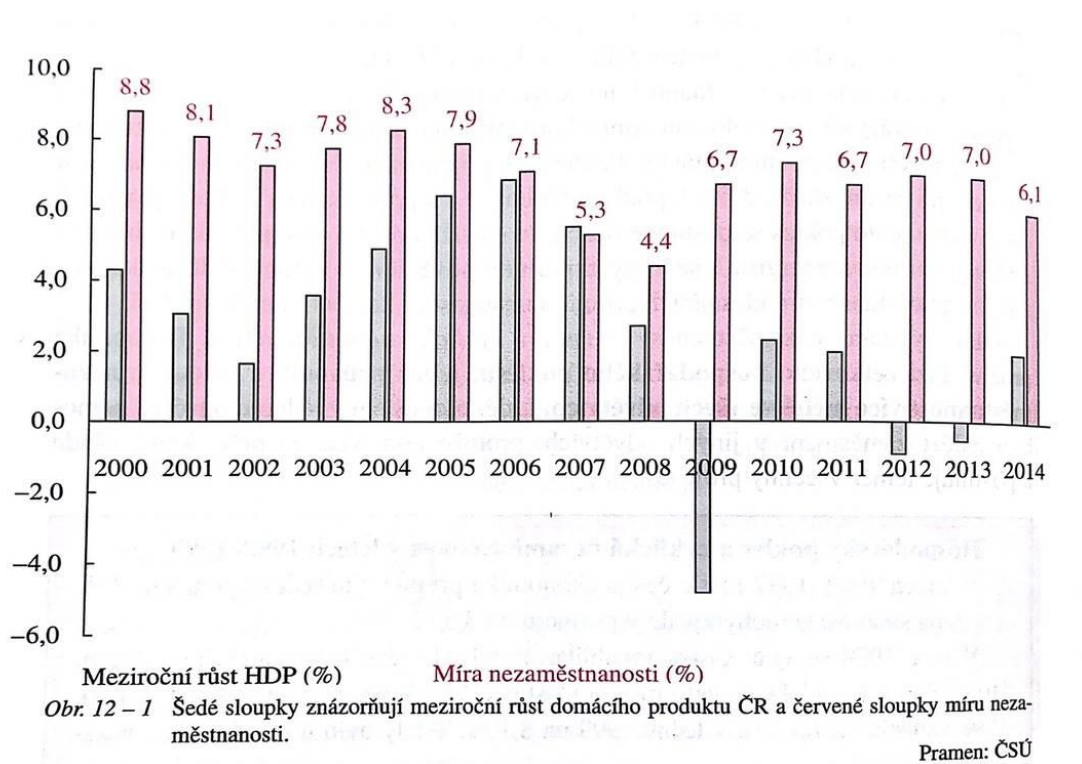
Souvisí s technologickými změnami ve výrobě, které mění strukturu poptávky po pracovní síle (vzniká, pokud zaměstnanec propuštěný z jednoho odvětví nemůže dostat práci v jiném odvětví).

- **Cyklická**

„Souvisí s teorií hospodářského cyklu. Pokud je ekonomika v krizi, všeobecně roste i počet lidí bez práce, naopak v rozvojové fázi nezaměstnanost obvykle klesá.“²²

Americký ekonom Arthur Okun hledal statistický vztah mezi růstem domácího produktu a mírou nezaměstnanosti. Zjistil, že když domácí produkt roste rychleji, míra nezaměstnanosti klesá, a když naopak domácí produkt roste pomalu nebo klesá, míra nezaměstnanosti se zvyšuje. Tomu se říká *Okunův zákon*.

Graf 1 Vztah mezi růstem HDP a mírou nezaměstnanosti

Zdroj: Zpracováno dle Holman, *Ekonomie*, 2016

²² HŘEBÍK, F. *Obecná ekonomie*. 2013, s.184–185.

Míra nezaměstnanosti

„Míra nezaměstnanosti je procentuální podíl počtu nezaměstnaných na celkové pracovní síle neboli ekonomicky aktivním obyvatelstvu.“

$$U = \frac{\text{Počet nezaměstnaných}}{\text{Pracovní síla}} * 100^{23} \quad (3)$$

3.1.4 Platební bilance

Platební bilance je statistický výkaz, který zahrnuje veškeré hospodářské transakce mezi domácí ekonomikou a zahraničím za určité období.²⁴

Platební bilance je zpráva o všech mezinárodních transakcích rezidentů dané země s nerezidenty za určité období.

Aby bylo možné správně interpretovat údaje platební bilance, je nutné pochopit, jak je účet platební bilance vytvořen.

Členění platební bilance:

Horizontální členění platební bilance

1. Běžný účet

- 1.1. Obchodní bilance
- 1.2. Bilance služeb
- 1.3. Bilance výnosů
- 1.4. Běžné převody transferů

2. Kapitálový účet

3. Finanční účet

- 3.1. Přímé investice
- 3.2. Portfoliové investice
- 3.3. Ostatní investice

4. Saldo chyb a opomenutí

5. Změna devizových rezerv

Běžný účet uvádí ukazatele exportu a importu zboží a služeb; příjmy získané ze zahraničí a zaplacené ze zahraničí; současný převod do zahraničí a ze zahraničí. Operace

²³ LIŠKA, V. *Makroekonomie*. 2004, s. 427.

²⁴ ROJÍČEK, M. a kol. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. 2016, s.478.

běžného účtu jsou uvedeny v hrubých ukazatelích. To znamená, že v každé kategorii jsou prováděna debetní a kreditní účtování.

Kapitálový účet zachycuje převody kapitálu související s migrací obyvatelstva, promíjením dluhů, vlastnickými právy k fixním aktivům a převody nefinančních hmotných aktiv (například půdy) a nehmotných práv (patenty, autorská práva, licence)

Finanční účet představuje ukazatele pro transakce s finančními požadavky rezidentů (aktiv) na nerezidenty a závazky rezidentů vůči nerezidentům. Tyto operace odrážejí příjem a výplatu úvěrů a půjček, nákup a používání cizí měny, emise, odkup, prodej nebo nákup cenných papírů a tak dále. Operace finančního účetnictví jsou zaznamenány v čistých hodnotách.

Saldo chyb a opomenutí to je saldo neidentifikovaných toků v běžném, kapitálovém a finančním účtu. Vyvažuje pozitivní nebo negativní přebytek, který vznikl po součtu transakcí registrovaných v platební bilanci.

Devizové rezervy představují zahraniční aktiva centrální banky, která se používají k vyrovnání platební bilance země (například prostřednictvím intervencí na devizovém trhu).²⁵

Vertikální členění platební bilance

Tabulka 1 Vertikální členění platební bilance

Kredit (+) devizová nabídka	Debet (-) devizová poptávka
Export zboží	Import zboží
Export služeb	Import služeb
Import důchodů	Export důchodů
Import transferů	Export transferů
Import kapitálu	Export kapitálu
Snížení devizových rezerv	Zvýšení devizových rezerv

Zdroj: Vlastní zpracování dle Brčák, Makroekonomie, 2018

3.1.5 Státní rozpočet

„Státní rozpočet představuje plán finančního hospodaření státu na daný rozpočtový rok, kterým se zajišťuje plnění ekonomických, sociálních a politických funkcí státu.“²⁶

Státní rozpočet je finanční dokument obsahující celkové příjmy a výdaje země. Skládá se ze dvou částí: příjmové a výdajové.

²⁵ Český statistický úřad. Metodika: Měna a platební bilance. *Czso.cz* [online]. © 2019 [cit. 2020-02-29].

²⁶ Ministerstvo financí ČR. Státní rozpočet v kostce - 2019. *Mfcr.cz* [online]. © 2020 [cit. 2020-02-29].

Jeho příjmová část ukazuje, odkud pocházejí do rozpočtu finanční prostředky. Hlavním zdrojem příjmové části rozpočtu jsou daně a poplatky.

Výdaje státu se skládají z nákladů na sociální programy, úhradu služeb státního aparátu, výdajů na obranu a dalších položek.

Pokud příjmy rozpočtu převyšují výdaje, je to rozpočtový přebytek. V opačné situaci, kdy výdaje převyšují příjmy, vzniká deficit (tj. schodky státního rozpočtu). Rozpočtový přebytek přispívá k tvorbě státních rezerv. Deficit je financován především pomocí státních půjček. Vzniká tak vnitřní a vnější dluh státu.

Rozpočtová politika předpokládá určitý poměr mezi příjmovou a výdajovou částí rozpočtu. Rozdíl mezi příjmy a výdaji rozpočtu se nazývá saldo.

Rozpočet je považován za vyrovnaný, pokud jsou příjmy stejné jako výdaje. Saldo takového rozpočtu je nulové.

3.1.6 Státní dluh

Státní dluh vzniká tím, že na úhradu rozpočtového deficitu, si vypůjčí vláda peníze, uvádí V. Liška.²⁷

Obecně chápeme státní dluh jako částku, kterou si vláda půjčuje na úhradu všech potřebných výdajů, nebo na doplnění rozpočtového deficitu. To je rozdíl mezi tím, kolik vláda utratila a kolik peněz vlastně má.

Státní dluh se dělí na domácí a zahraniční.

Domácí dluh – stát dluží svým občanům, tj. získává prostředky od domácích ekonomických subjektů.

Zahraniční dluh – stát získává prostředky od zahraničních ekonomických subjektů. Holman²⁸ ve svém díle definuje zahraniční dluh jako dluh domácích osob vůči zahraničním osobám.

3.2 Nástroje hospodářské politiky

3.2.1 Fiskální politika

Fiskální politika je systém regulace ekonomiky prostřednictvím změn veřejných výdajů a daní. Prostřednictvím vládních výdajů se provádí nejen financování veřejného

²⁷ LIŠKA, V. *Makroekonomie*. 2004, s. 427.

²⁸ HOLMAN, R. *Ekonomie*. 2016, s. 59.

sektoru, systému sociálního zabezpečení, ale i nákup na trhu zdrojů, zboží a služeb. Vládní výdaje ukazují podíl národního produktu, který jde do společného užívání všech vrstev obyvatelstva. To vše má velký vliv na dynamiku HNP.

Fiskální politika je poměrně slabým nástrojem, protože má vliv na peněžní nabídku. Stát může mít bezprostřední dopad na úrokovou politiku, a tím na investice firem a spotřebu obyvatelstva. Zahrnuje řešení následujících cílů: změnu reálného objemu národní produkce a zaměstnanosti; kontrolu nad inflací, zrychlení hospodářského růstu.²⁹

Nástroje fiskální politiky:

- **Expanzivní fiskální politika**

Expanzivní fiskální politika se provádí v období hospodářské krize (stagnace ekonomiky). V tomto případě je prostě nezbytné všemi silami stimulovat agregátní poptávku nebo agregátní nabídku snížením daní, zvýšením vládních výdajů nebo kombinací těchto opatření.

↑ vládní výdaje G

↑ transferové platby TR

↓ daně

- **Restriktivní fiskální politika**

Pokud je hospodářský růst silně financován veřejnými prostředky, nadměrné investice hrozí nárůstem inflace, pak se koná restriktivní fiskální politika kvůli zadržení ekonomiky, přičemž se předpokládá zvýšení daní, vládních výdajů nebo kombinace těchto opatření.

↓ vládní výdaje G

↓ transferové platby TR

↑ daně

3.2.2 Monetární politika

Jedná se o soubor opatření centrální banky nebo státu k posílení kurzu národní měny. Realizace principů měnové politiky umožňuje zachovat finanční rovnováhu, vytvářet efektivní obchodní vztahy. V současné době je monetární politika součástí státní regulace ekonomiky.³⁰

²⁹ Mladá fronta. Fiskální neboli rozpočtová politika. *Finance.cz* [online]. © 2017 [cit. 2020-02-29].

³⁰ Mladá fronta. Monetární politika. *Finance.cz* [online]. © 2017 [cit. 2020-02-29].

Při provádění měnové politiky má centrální banka určité cíle, jako jsou:

- 1) dosažení vysoké úrovně zaměstnanosti,
- 2) hospodářský růst,
- 3) stabilizace finančních a měnových trhů,
- 4) cenová stabilita a kontrola míry inflace.

K dosažení těchto cílů může centrální banka použít nástroje, jako jsou:

- povinné minimální rezervy bank,
- operace na volném trhu,
- diskontní politika,
- regulace investičního úvěru,
- regulace spotřebního úvěru.

4 Vlastní práce

V této části práce budou provedena srovnání ekonomik Ruské federace a Estonska pomocí vybraných makroekonomických ukazatelů. Pokusme se pochopit a doložit skutečnost, že po rozpadu SSSR zaujímá Estonská ekonomika vedoucí pozici ve srovnání se všemi zeměmi bývalého Sovětského svazu.

4.1 Estonsko a jeho historie.

V srpnu 1991 byla obnovena státní nezávislost Estonské republiky odebrané Sovětským svazem v roce 1940. V roce 1991 se Estonsko opět stalo nezávislým. Pád sovětské moci byl doprovázen ekonomickým chaosem: HDP se propadl o 30 %, roční inflace dosahovala 1 000 %, v zemi byl nedostatek pohonných hmot a potravin, poklesla výroba. Země byla naprosto závislá na dovozu z Ruska, vývoz byl obtížný a administrativní aparát se nehodil pro reformy. Ty však začaly hned po obnovení nezávislosti.

Provedené reformy lze rozdělit do 4 skupin:

- **Liberalizace**

V roce 1991 definovalo Estonsko právní rámec, v němž byly možné zahraniční investice. Od roku 1993 reguloval stát ceny jen za elektřinu, topení a veřejné bydlení. Přejít ke kapitalismu byl v Estonsku prováděn rychlou liberalizací ekonomiky. Stejně jako v mnoha státech s přechodnou ekonomikou se růst cen výrazně zrychlil. Cenový výbuch znamenal i propad výroby. V prvních letech nezávislosti klesl HDP zhruba o třetinu, průmyslová výroba o polovinu. Ve skutečnosti ukončilo práci asi 15 velkých podniků; některé z nich později obnovily provoz.

V roce 1994 podepsalo Estonsko s EU smlouvu o volném obchodu a do roku 1995 podalo žádost o vstup do EU a začalo vstupovat na mezinárodní trh. Byly zrušeny limity pro navazování vnějších vztahů. Během prvních let přechodných reforem byla prakticky zrušena všechna cla, což sloužilo jako předpoklad pro rozvoj zahraničního obchodu. Pro zahraniční obchod neexistovala v letech 1997–1999 žádná omezení. Jen na začátku roku 2000 byla zavedena některé cla v souvislosti s přípravou na vstup do EU.

- **Stabilizace**

Hlavním problémem po vyhlášení nezávislosti pro Estonsko byla vysoká roční inflace, která těsně před vyhlášením nezávislosti a v následujícím roce dosáhla stovek procent. Úspory uložené v rublech se rychle znehodnotily.

V létě 1992 se Estonsko stalo první z postsovětských republik, které provedly měnovou reformu. Za účelem makroekonomické stabilizace vsadilo Estonsko na použití zvláštního měnového systému – měnové rady. Tento systém začal platit od zavedení vlastní národní měny – estonské koruny v červnu 1992. Estonská koruna byla k německé marce vázána fixním kurzem – 8 korun za 1 marku. Od 1. ledna 1999 byla koruna vázána na Euro, protože Německo začalo používat celoevropskou měnu.

Jako preventivní opatření byl v roce 1997 zřízen Estonský stabilizační rezervní fond. Od poloviny 90. let míra inflace postupně klesala, a fixní směnný kurz národní měny sloužil jako zvláštní vazba mezi mírou inflace v Estonsku a v Evropě.³¹

- **Privatizace**

Jedním z hlavních úkolů privatizace bylo vrátit v sovětské době znárodněné nemovitosti jejich majitelům nebo jejich potomkům.

Privatizace malých podniků proběhla relativně hladce, většina z nich byla vydražena. Do roku 1992 byla privatizována téměř polovina podniků, v roce 1997 téměř všechny podniky, ve státním vlastnictví zůstaly jen ty nejvýznamnější. Velké průmyslové podniky byly prodány prostřednictvím Mezinárodního výběrového řízení většinovému investorovi. V roce 1992 byla založena Estonská privatizační agentura, která se zabývala prodejem majetku. Do konce roku 1994 se v rámci tohoto programu prodalo zhruba 200 podniků zhruba za 100 milionů dolarů. Privatizační politika státu byla přísná: stát nevykoupil podniky, neodepsal dluhy a neposkytl zvláštní podporu, zákon o bankrotu (konkurzu) byl důsledně dodržen. Podniky byly před volbou – buď privatizace, nebo likvidace.

Liberální daňový režim a relativně levná a kvalifikovaná pracovní síla se staly pozitivním faktorem pro přilákání investic. Bylo dosaženo poměrně vysokého tempa růstu HDP. V roce 1999 vstoupilo Estonsko do Světové obchodní organizace. V roce 2003 se Estonsko dostalo na úroveň HDP roku 1989, čímž obnovilo ekonomiku po transformační krizi devadesátých let.

³¹ ESTONICA. General. *Estonica.org* [online]. © 2020 [cit. 2020-02-29].

4.2 Ruská federace a její historie

V historii vývoje tržního systému v Rusku lze obecně rozlišit 4 fáze:

- Fázi krizového vývoje, vyznačující se velkým poklesem výroby, zejména investic. Složky útlumu: rychlá demilitarizace ekonomiky a prudký pokles vojenské výroby, ukončení výroby zboží občanského určení; rozpad SSSR vedoucí ke zničení důležitých vnějších trhů; a konečně, stálé obtíže spojené se současnou systémovou transformací země. Ceny se nejen zvýšily, ale také se začala měnit jejich struktura a blížit se k celosvětové.
- Poté se začala tvořit normální tržní infrastruktura, začalo kreditování ekonomiky za pozitivní úrokovou sazbu (dříve to bylo často negativní). V letech 1995 a 1996 se podařilo inflaci výrazně oslabit. Překonat propad výroby však vláda nedokázala. V zahraničním obchodu země se však vytvořil stabilní pozitivní přebytek.
- Obnovení hospodářského růstu. Byla výrazně snížena a pak téměř poražena inflace a snížená míra refinancování centrální banky, začaly se objevovat první známky začínajícího hospodářského růstu, na makroekonomické úrovni bylo dosaženo stabilizace. V srpnu 1998 však došlo k defaultu, který byl příčinou přechodu do další fáze reforem.
- 1999 – dodnes. Nastal růst výroby způsobený defaultem. Vznikl podnět k nahrazení dovozu domácí výrobou. K růstu produkce v Rusku přispěl růst světových cen ropy a plynu.

4.3 HDP

Od roku 2000 došlo v Estonsku k velmi rychlému růstu hrubého domácího produktu (HDP). V roce 2006 přesáhl reálný růst HDP 10 %. V roce 2007 reálný růst HDP zpomalil a meziročně činil 6,3 %. V roce 2007 zpomalil růst HDP především kvůli zpomalení růstu domácí poptávky a objemu vývozu zboží a služeb. Faktorem vlivu na zpomalení růstu domácí poptávky bylo především prudké zpomalení růstu spotřebitelských výdajů domácností a hrubé kapitálové investice do základních fondů ve druhé polovině roku. Největší vliv na zpomalení růstu spotřebitelských výdajů domácností měly opět pomalu rostoucí výdaje na bydlení a dopravu.

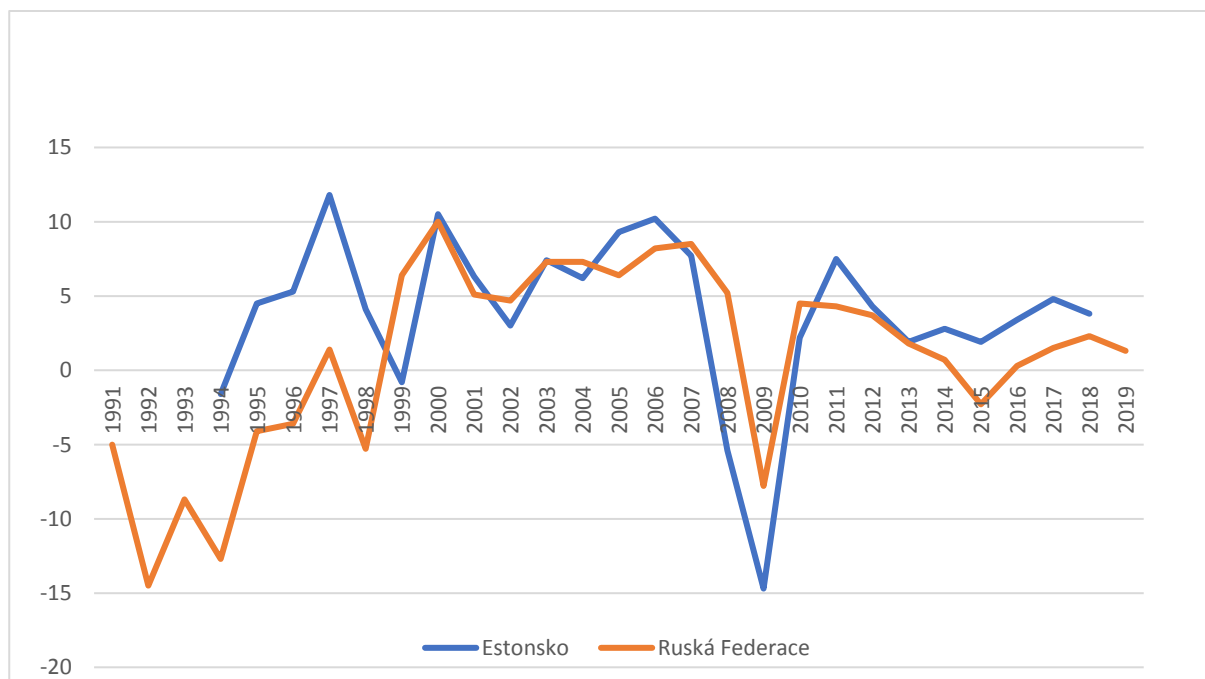
K roku 2007 se Estonsko umístilo na prvním místě HDP na obyvatele mezi bývalými republikami SSSR a na třetím místě ve východní Evropě po Slovinsku a Česku.

V roce 2007 začalo tempo růstu estonské ekonomiky klesat. Od začátku roku 2008 se v estonské ekonomice projeví negativní trendy spojené se světovou finanční a ekonomickou krizí. HDP začal klesat, průmyslová výroba klesla, rozpočet na rok 2009 byl poprvé přijat se schodkem. V roce 2009 HDP klesl téměř o 15 %, průmyslová výroba – téměř o čtvrtinu. Pro boj s dopady krize byla zahájena etapa snížení vládních výdajů.

Na konci roku 2009 nastala cesta z krize. Od 3. čtvrtletí 2009 došlo ke konzistentnímu růstu HDP. Průmyslová výroba vzrostla v září 2010 téměř o třetinu ve srovnání se zářím 2009. V roce 2010 byl trend HDP již pozitivní. Státní dluh a schodek rozpočtu zůstal nejmenší v EU, v roce 2010 bylo Estonsko jednou ze dvou zemí EU, které snížily rozpočtový deficit, což posloužilo jako základ pro tvrzení, že rok 2010 byl rokem odchodu z krize.

V roce 2017 dosáhl HDP Estonska v přepočtu na obyvatele 79 % průměru Evropské unie. To znamená, že se Estonsko poprvé dostalo na srovnatelnou úroveň s některými jižními zeměmi eurozóny, jako je Portugalsko, které se k Evropské unii připojilo mnohem dříve.

Graf 2 Míra růstu HDP v Estonsku a RF

Zdroj: Vlastní zpracování dle OECD a Federální státní statistické služby Ruska

Změny na počátku devadesátých let nemohly neovlivnit ekonomiku Ruska, což vedlo k tomu, že HDP Ruska více než 5 let neustále klesal. Po rozpadu SSSR došlo k prvnímu mírnému hospodářskému růstu v Rusku až v roce 1997.

Objem HDP činil v roce 2005 21 665,0 mld. Rublů a meziročně se zvýšil o 6,4 %. V roce 2007 bylo tempo růstu ruské ekonomiky (8 %) nejvyšší za poslední roky. V tomto roce se Rusko stalo 7. největší ekonomiky světa, zanechalo za sebou Itálii a Francii a také vstoupilo do skupiny zemí s vysokou úrovní lidského rozvoje.

V srpnu 2008 se do Ruska dostala světová finanční krize. I přes pokles HDP ve IV. čtvrtletí byl celkově meziročně dosažen růst HDP 5,6 %. V roce 2009 však HDP poprvé od krize v roce 1998 klesl o celých 7,9 %.

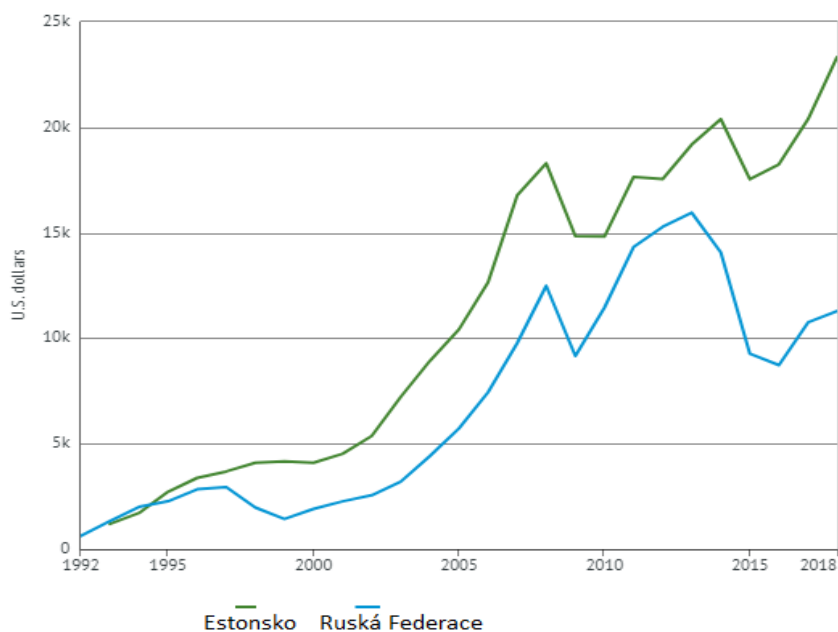
V následujících čtyřech letech se ruský HDP již nevrátil k předkrizovému tempu růstu. Naopak začalo tempo růstu rok od roku klesat: v roce 2010 činil růst HDP 4,5 %,

2011 – 5,2 %, 2012 – 3,5 %, 2013 – 1,3 %.

V roce 2014 činil růst HDP 0,6 % místo plánovaných 2,5 %. V roce 2015 pokles HDP dělal 3,7 %.

K růstu HDP přispěla nejvíce těžba fosilní v roce 2018, a taky stavebnictví, velkoobchod a maloobchod, finanční a pojišťovací činnost, státní správa a zajištění vojenské bezpečnosti, sociální zabezpečení, stejně jako daně z potravin a dovozu.

Graf 3 HDP na obyvatele v dolarech USA

Zdroj: Knoema global analistic data, 2019

Z grafu 2 je jasné, že se během 12 let v obou ekonomikách objevily větší či menší výkyvy růstu, přičemž udržet se v kladných hodnotách nedokázala ani jedna z nich. Ruská federace sice zažila významnější propad, který sahal do vysokých záporných čísel, nicméně jednalo se o krátkodobou záležitost, kterou se během dvou let podařilo napravit.

Na grafu 3 je znázorněn HDP na osobu (v US\$). Z křivek je patrné, že v Estonsku byl oproti Ruské federaci u tohoto ukazatele větší růst. Nicméně v roce 2013 došlo v Rusku k velkému propadu, který trval až do roku 2016. I když pak začal mírný růst, Rusko nedokázalo Estonsko dohnat, což znamenalo velký neúspěch vzhledem k faktu, že v roce 1995 měly obě země stejnou úroveň HDP.

4.4 Nezaměstnanost

V Estonsku byla míra nezaměstnanosti velmi nízká, v prvních letech samostatnosti se pohybovala kolem 1,5 %. Ekonomické reformy a rychlé změny měly za následek růst nezaměstnanosti v 90. letech, nehledě na to, že v prvních letech nezávislosti odešla z Estonska spousta lidí (v letech sčítání lidu v roce 1989 a 2000 klesl počet obyvatel v Estonsku nejméně na 194 000 lidí, tedy přibližně 12 %). V letech rychlého hospodářského růstu se míra nezaměstnanosti snížila na 4 %, růst mezd byl velmi rychlý. V době ekonomické krize se platy začaly snižovat a nezaměstnanost vzrostla v důsledku snižování počtu zaměstnanců na začátku roku 2010 na 19 %. Situace se pak začala postupně zlepšovat.³²

Graf 4 Vývoj nezaměstnanosti v Estonsku

Zdroj: Vlastní zpracování dle estonského statistického úřadu

³² ESTONICA. About Estonia. *Estonica.org* [online]. © 2020 [cit. 2020-02-29].

Obecně platí, že během 90. let činil počet nezaměstnaných v RF 4–9 milionů lidí, což činí 4–10 % ekonomicky aktivního obyvatelstva. V letech 1998–1999 dosáhla nezaměstnanost vrcholu, totiž 12–13 %, což bylo způsobeno zejména důsledky finanční krize roku 1998. Pak míra nezaměstnanosti klesla a v roce 2002 činila 8 %.

Graf 5 Vývoj nezaměstnanosti v Rusku

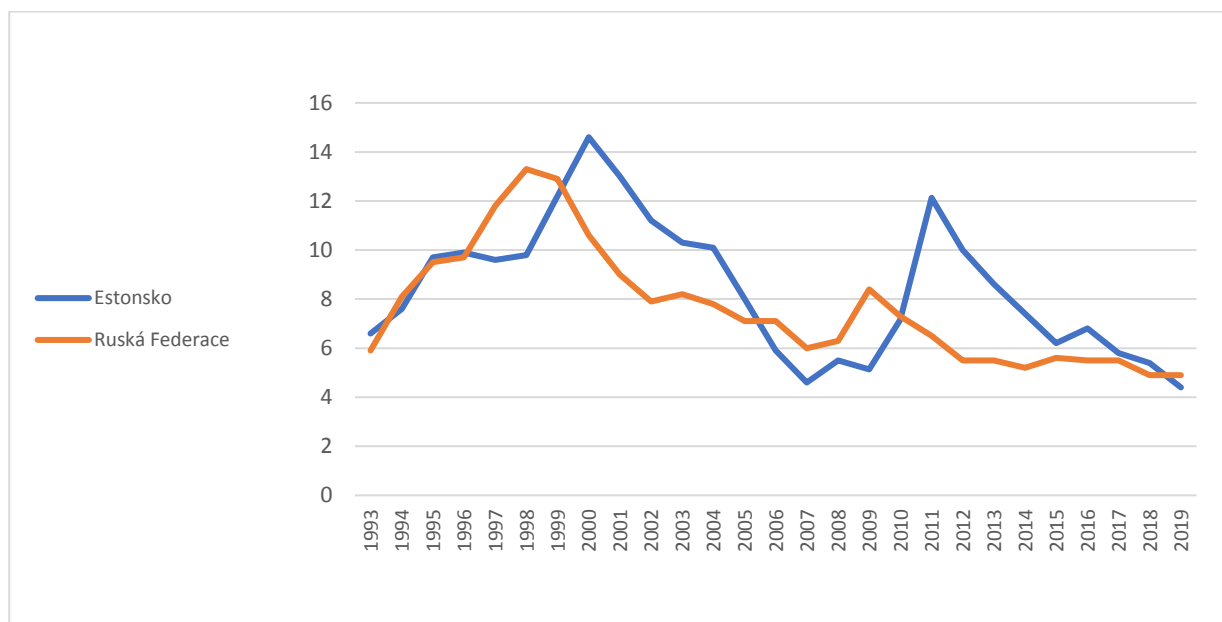

Zdroj: Vlastní zpracování dle Federální státní statistické služby Ruska

Růst nezaměstnanosti se protáhl na delší dobu a byl neproblematický (bez prudkých skoků). Až v roce 1997 (tedy v šestém roce tržních reforem) překročila nezaměstnanost hranici 10 % a následně začala klesat. Při této změně úrovně byla nezaměstnanost spojena s výkyvy výroby.

Prohlubující se ekonomická recese nebyla vždy doprovázena aktivnějším rozšířením nezaměstnaných. Naopak oslabení nebo dokonce pozastavení negativních trendů ve výrobě a zaměstnanosti její růst nezpomalily.

Graf 6 Srovnání nezaměstnanosti Ruska a Estonska

Zdroj: Vlastní zpracování dle Federální státní statistické služby Ruska a Estonského statistického úřadu

Oba státy se v letech hospodářské krize nedokázaly vyhnout rostoucí nezaměstnanosti.

Jak je vidět na grafu 6, měl posun míry nezaměstnanosti v Estonsku ostřejší charakter, což naznačuje nestabilitu trhu práce. I když se Estonsku podařilo dosáhnout nižší úrovně nezaměstnanosti než Rusku, Rusko snižovalo nezaměstnanost postupně, bez velkých skoků jako v Estonsku v roce 2011–2013.

4.5 Inflace

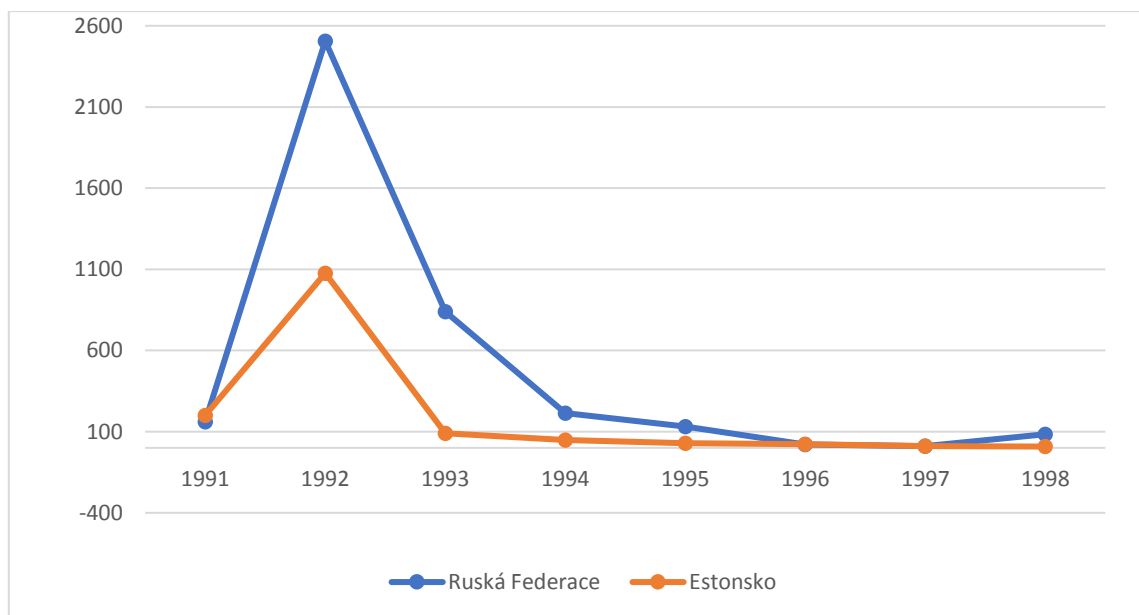
Nejrychlejší růst cen v Estonsku byl zaznamenán na samém počátku reformy – na konci 80. a počátku 90. let, kdy se v obchodě promítly ceny, které Moskva určila. K inflaci přispěl také nedostatek zboží, který byl způsoben přerušением bývalých výrobních vazeb, a také kvůli začínajícím nedotovaným dodávkám západního zboží. Na začátku dvacátého století růst cen výrazně zpomalil – v roce 2003 činila inflace v Estonsku 1,3 %, – ale po vstupu do Evropské unie zvyšování cen opět zrychlilo. Příčinou bylo zvýšení některých daní, zavádění nových daní a celních poplatků, následoval růst cen ropy, kovových výrobků, potravin a jiného zboží po celém světě. Také růst cen byl způsoben rychlým růstem ekonomiky a oblasti poskytování úvěrů. V roce 2008 vzrostly spotřebitelské ceny v Estonsku o 10,4 %. Hospodářská krize však brzy vedla ke snížení cen, a to i přes

skutečnost, že vláda zvýšila daně, aby se vyrovnal rozpočet: v roce 2009 zůstaly ceny na minulé úrovni, ale od května 2009 do února 2010 ceny v meziročním srovnání opět klesaly.

K dnešnímu dni je v Estonsku regulován pouze malý podíl cen. Na státní úrovni jsou sledovány ceny za elektřinu, zemní plyn a topení, jízdné za místní hromadnou dopravu, ceny zásobování vodou a kanalizace.

Zatímco průměrná cenová hladina v Estonsku je výrazně nižší než ve vyspělých zemích, v současnosti stále patří k nejvyšším ve střední a východní Evropě. Na vytvoření poměrně vysoké ceny má vliv jak odstranění státní regulace, tak i sousedství s Finskem – především prostřednictvím finských turistů přijíždějících nakupovat. Služby v Estonsku jsou poměrně levné, ale ceny ve většině obchodů jsou zcela srovnatelné s průměrem Evropské unie. Jedná se zejména o dovážené průmyslové a obchodní zboží, nicméně existuje celá řada zboží a služeb, jejichž ceny jsou v Estonsku nižší i než v Lotyšsku a Litvě, kde je obecně úroveň cen níže.

Graf 7 Srovnání vývoje inflace Ruska a Estonska v 1991–1998

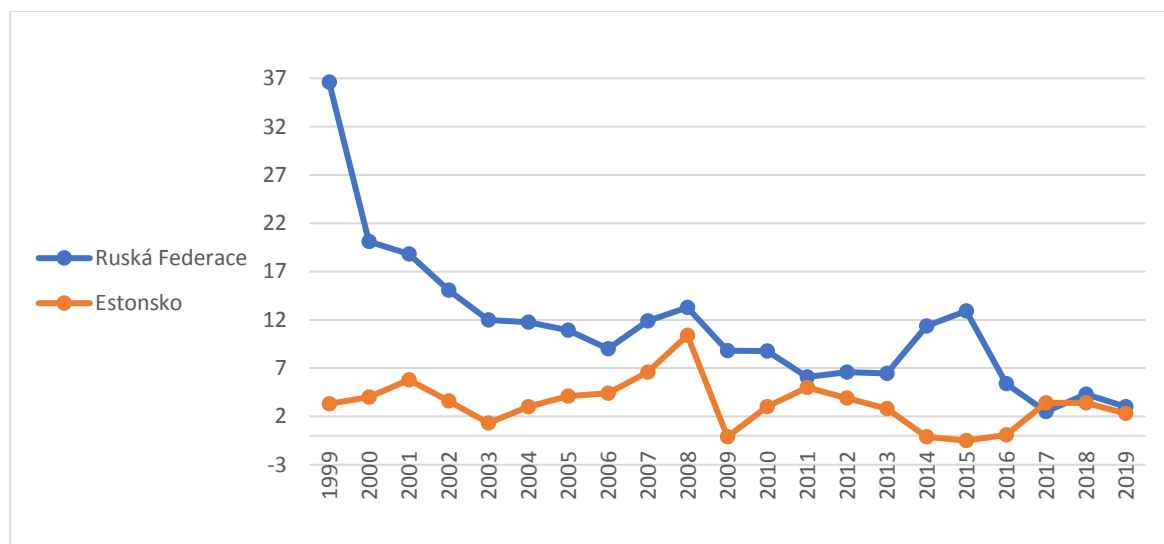
Zdroj: Vlastní zpracování dle Federální státní statistické služby Ruska a Estonského statistického úřadu

Po rozpadu SSSR začal být pro mnohé, zejména velké, podniky trh s Ruskou federací příliš úzký. Mnoho továren ztratilo tradiční dodavatele surovin, strojů, zařízení a bylo nuceno snížit nebo dokonce zastavit výrobu. Radikální reforma ekonomiky v roce 1992 ještě více zkomplikovala ekonomickou situaci země. První ruský prezident neměl o ekonomice

tušení. Nejprve poskytl prostor malé skupině mladých reformátorů. Nemilosrdná šoková terapie, kterou provedli, když činila inflace 2500 %, přivedla občany do chudoby a mnoho podniků zkrachovalo.

Liberalizace cen, která začala v roce 1992, nepřispěla však ke vzniku rovnováhy na trhu v zemi, ale k hyperinflaci. Hyperinflace je důsledkem nedostatku výrobní kapacity, masové monopolizace výroby a nedostatku konkurence. Hyperinflace vedla ke stagflaci, která dále zhoršila krizi. Přerušení vazeb se zeměmi bývalého SSSR vedlo k dalšímu zničení hospodářství. V důsledku toho vedly všechny tyto faktory k prudkému růstu inflace v zemi. Další liberalizace měnové legislativy nepomohla, ale zhoršila situaci. Rok 1995 byl charakterizován snahou vlády převzít přísnou kontrolu nad nabídkou peněz v ekonomice. To ale nevedlo k ničemu jinému než ke krizi roku 1998. Po roce 1998 se ruská centrální banka zamyslela nad zavedením protiinflační politiky a nad podporou finanční stability v zemi. Aktivní účast národního regulátora v ekonomice a v národním hospodářství, jakož i včasné reakce na skutečnou finanční situaci, situaci vyřešily a postupně se ekonomika a finanční sektor začaly obnovovat a rozvíjet.

Graf 8 Srovnání vývoje inflace Ruska a Estonska v 1999–2019

Zdroj: Vlastní zpracování dle Federální státní statistické služby Ruska a Estonského statistického úřadu

Grafy 7 a 8 znázorňují vývoj inflace obou států. Z tohoto porovnání vyplývá, že oba státy trpěly v roce 1992 hyperinflací. Estonsko se rychleji vyrovnalo s růstem cen a již v roce 1999 dosahovala inflace pouze 3 % (v Rusku 36 %). Zatímco v roce 1997 byla inflace obou

států na stejné úrovni 11 % (viz Graf 9 v příloze). Od dalšího roku prudce stoupla míra inflace v Rusku. V Estonsku naopak začala postupně klesat a v roce 2009 dosáhla neuvěřitelných záporných -0,1 %.

4.6 Platební bilance běžného účtu

Jedním z hlavních úkolů makroekonomické politiky je vyhnout se významným odchylkám od rovnovážného stavu platební bilance, což se někdy nazývá udržováním vnější rovnováhy.

Obvykle se vláda obává více záporného zůstatku na účtu běžných operací. Chcete-li snížit nebo vůbec vyloučit negativní hodnotu zůstatku na běžném účtu, uplatňuje ekonomická a administrativní opatření, zaměřená na změnu kurzu národní měny a zvýšení konkurenceschopnosti místních výrobků.

Vypracování platební bilance je pro Rusko záležitostí relativně novou. Platební bilance Sovětského svazu nebyla zveřejněna, byly zveřejněny pouze informace o zahraničních obchodních operacích. Obecně platí, že platební bilance Ruska byla zveřejněna poprvé v roce 1993.

Stejně jako v každé jiné zemi má platební bilance Ruska některé zvláštnosti. Je to hlavně proto, že jeho ekonomika je součástí ekonomiky bývalého SSSR. Navzdory jmenovaným nedostatkům a problémům při sestavování platební bilance Ruska, to dává možnost analyzovat zahraniční obchodní pozice země a posoudit trendy vývoje nejen vnějšího sektoru, ale i vyhlídky hospodářského růstu.

Z hlediska běžného účtu má platební bilance Ruska stabilně pozitivní přebytek. Analýza platební bilance za roky 1995 a 1996 ukazuje trvalý významný přebytek zahraničního obchodu (21,5 a 20,9 miliardy dolarů). Stabilní pozitivní obchodní přebytek otevřel určité příležitosti pro makroekonomické manévrování.

Jeden z důvodů přebytku obchodní bilance spočíval v hospodářské obnově nebo vzestupu v řadě zemí, které jsou důležitými obchodními partnery v Rusku, což následně zvýšilo poptávku po pro ruský export tradičním zboží.

Aktivní přebytek obchodní bilance Ruské federace vznikl většinou díky vývozu minerálních surovin, tedy energií. Podíl výrobků paliv a energetických komplexů dodávaných do zahraničí vzrostl v roce 1996 o 1/4, což výrazně přesáhlo ukazatel roku 1990. Ke zvýšení o 20 % došlo spíše v důsledku růstu cen na světovém trhu, než fyzického objemu vývozu.

Součet salda na běžném účtu a salda na kapitálovém účtu představuje čisté úvěrování ruské ekonomiky vůči zbytku světa a charakterizuje Rusko jako čistého světového vývozce kapitálu. V letech 2005–2012 činil průměrný roční exportní potenciál Ruska 74,8 miliardy dolarů. v roce 2012 to bylo 66,2 miliardy dolarů., což zajistilo Rusku 5. místo na světě mezi hlavními exportními zeměmi po Německu, Číně, Saúdské Arábii a Švýcarsku.

Po provedení měnové reformy v roce 1992 má platební bilance Estonska pozitivní charakter, hodnota státních devizových rezerv roste. Na účtu běžných operací je však trvale zjištěn deficit. Jaké to mělo příčiny?

Tempo růstu dovozu trvale převyšuje tempo růstu vývozu. Je možno rozlišit následující hlavní příčiny tohoto trendu:

příliv zahraničních investic vede ke zvýšení poptávky po dovozu zboží a služeb investičního cíle,

zvýšení mezd a dalších příjmů obyvatelstva v podmínkách stability národní měny způsobuje zvýšení poptávky po spotřebním zboží, a to především zahraniční produkce,

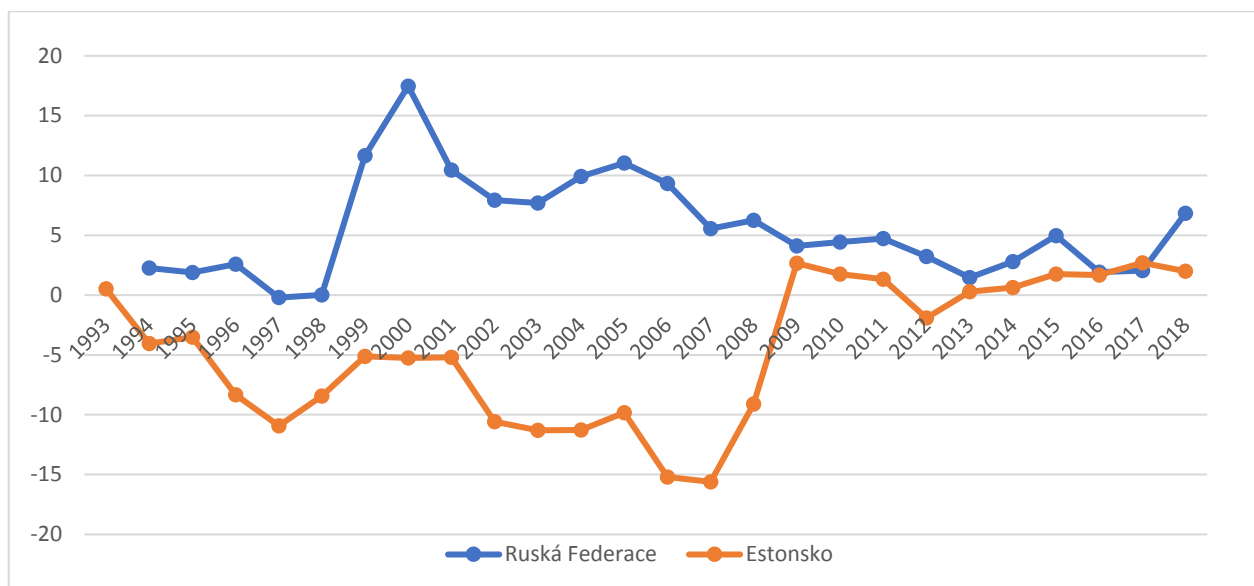
v souvislosti se zaměřením zahraničního obchodu na západní trhy a rostoucí ceny na export komodit z Ruska v letech 1992–1993 rostly ceny dovozu tempem, které převyšovalo tempo růstu vývozních cen, což ovlivnilo poměr nákladů na dovoz a vývoz.

Zlepšení obchodní bilance v dlouhodobém horizontu je možné pouze prostřednictvím růstu exportu, protože hodnota dovozu se řídí nabídkou a při liberálním ekonomickém režimu, v Estonsku jsou možnosti omezení poptávky mizivé, navíc to odporuje cílům hospodářského růstu.

Po roce 1997 deficit běžného účtu platební bilance mírně klesá díky bilanci služeb. Růst vývozu služeb je způsoben především dopravními službami (především námořní tranzitní dopravou) a cestovním ruchem. Hlavním faktorem přebytků platební bilance, a tedy růstu vládních rezerv, je trvalý příliv zahraničních investic, který tvoří přebytek na kapitálovém účtu a který pokryje schodek obchodní bilance.

Po roce 2012 se deficit běžného účtu nejvíce snížil díky zrychlení exportu služeb. Růst poptávky byl druhý rok po sobě na pozadí klesající investiční aktivity podniků zdrženlivý, což snížilo míru růstu dovozu a podpořilo vyvažování běžného účtu. Nejvyšších hodnot se podařilo dosáhnout v roce 2017. Nejhorším rokem stal rok 2007.

Graf 9 Srovnání platební bilance Ruska a Estonska

Zdroj: Vlastní zpracování dle Federální státní statistické služby Ruska a Estonského statistického úřadu

Jak je dobře vidět na grafu 9 nedosahovala platební bilance na běžném účtu Ruska téměř záporných hodnot, ale měla proměnlivý průběh. Platební bilance i celá ekonomika pracující převážně na exportu je do značné míry ovlivněna kolísáním světových cen surovin, materiálů, polotovarů a zejména energií. Přebytek běžného účtu platební bilance Ruska v roce 2018 dosáhl nejvyšší hodnoty za posledních 10 let a dosáhl \$114,9 mld. Rekordní přebytek byl zajištěn nejen vysokým vývozem, ale i slabým dovozem, a to na rozdíl od exportu, který loni vzrostl o 30 %.

Platební bilance Estonska měla do roku 2009 naopak většinou záporný průběh. Krize v roce 2008 měla pozitivní dopad na platební bilanci Estonska a již v roce 2009 vykazuje běžný účet pozitivní přebytek. Přestože Estonsko v té době stále více nakupovalo zboží a bralo finanční prostředky, než prodávalo nebo půjčovalo za své hranice, Pokračoval odliv čistého kapitálu. V současné době je ekonomika Estonska ve vztahu ke zbytku světa čistým věřitelem, tj. sektory ekonomiky umístily v zahraničí více finančních aktiv než odtud čerpaly.

4.7 Státní dluh

Po rozpadu SSSR v roce 1991 převzala Ruská federace dluhy SSSR. Dlouhou dobu tvořil dluh SSSR ve výši až 110 miliard dolarů většinu zahraničního dluhu Ruska. V 90. letech přestalo Rusko téměř splácet dluhy SSSR a začalo nabírat nové dluhy.

Od roku 1992 do roku 1999 poskytl Mezinárodní měnový fond osmkrát půjčku Rusku ve výši 22 miliard dolarů. Finanční prostředky byly zaměřeny na podporu ekonomických reforem a pokrytí deficitu platební bilance. Na grafu 10 je vidět že ruský zahraniční dluh tak neustále rostl a dosáhl bezprostředně po krizi v roce 1998 lokálního maxima 188 miliard dolarů.

Poté se státní dluh začal snižovat. V lednu 2005 Rusko vyplatilo MMF celý objem nahromaděného dluhu, čímž plně splatilo své závazky vůči této organizaci.

Od počátku roku 2000 zpřístupnila ekonomická situace v zemi zahraniční komerční úvěry. Státní dluh pokračoval v poklesu, ale prudký růst komerčních úvěrů přinesl celkový zahraniční dluh téměř půl bilionu dolarů do roku 2008. Světová hospodářská krize v roce 2008 donutila Rusko výrazně snížit objem zahraničních půjček. O rok později se však růst půjček obnovil a do roku 2012 dosáhla úroveň zadlužení předkrizových čísel.

Dalšího maxima dosáhl celkový dluh v létě 2014, kdy v rámci sankcí zakázaly západní finanční instituce poskytovat úvěry obyvatelům Ruské federace. Velikost dluhu začala rychle klesat. Během několika měsíců bylo vyplaceno více než 100 miliard dolarů, což bylo jednou z příčin velké měnové krize v Rusku a prudkého propadu kurzu rublu. Ruské zlaté rezervy se také výrazně snížily.

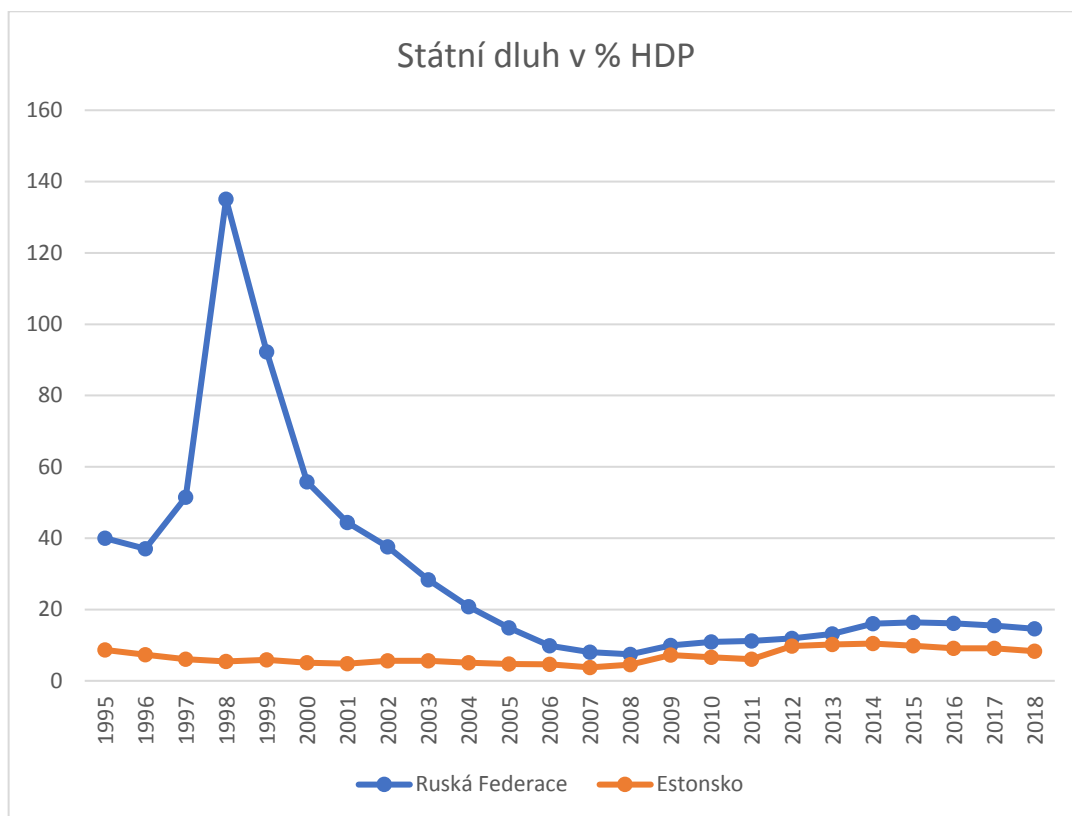
Po obnovení nezávislosti se Estonsko osvobodilo od splácení zahraničních půjček bývalého Sovětského svazu. Proto na začátku přechodného období nemělo téměř žádný vnější dluh. Taková situace dala Estonsku významnou výhodu oproti jiným transformujícím se zemím v tom, že nízký státní dluh přilákal zahraniční kapitál.³⁴

Vzhledem k potřebě reforem se státní dluh Estonska výrazně zvýšil skoro na 9 % vzhledem k HDP, ale roku 1995 se snížil a poté se od roku 1996 dále snižoval.

Estonsko má dlouhodobě nejnižší míru zadluženosti v Evropě, Evropské unii a mezi vyspělými zeměmi světa (nižší je pouze v Bruneji, Hongkongu a Macau), která se zpravidla pohybuje do 10 % HDP a má nejvyšší podíl dluhu v dlouhodobých půjčkách.

³⁴ ESTONICA. Economy. *Estonica.org* [online]. © 2020 [cit. 2020-02-29].

Graf 10 Srovnání státního dluhu Ruska a Estonska v %

Zdroj: Vlastní zpracování dle databáze Eurostat a Federální státní statistické služby Ruska.

Podle grafu 10 v celém sledovaném období lze uvidět porovnání zadluženosti Estonska a Ruska. Estonsko mělo velmi nízký státní dluh. Rusko oproti Estonsku mělo velkou zadluženost, ale postupem času se jemu podařilo snížit.

5 Výsledky a diskuse

Po obnovení nezávislosti dokázalo Estonsko dosáhnout většího ekonomického úspěchu nejen mezi bývalými spolkovými republikami, ale i mezi zeměmi bývalého Východního bloku.

Estonsko bylo zemí, která se při přechodu na tržní ekonomiku začala nejrychleji pohybovat ve zvoleném směru. Byl zvolen privatizační model východního Německa, který se velmi rychle a úspěšně uskutečnil.

Většina publikací o ekonomické transformaci zemí bývalého Sovětského svazu uvádí Estonsko jako příklad nejúspěšnějšího a nejrychlejšího přechodu na tržní vztahy. Výsledkem ekonomického úspěchu byl vstup Estonska do EU v roce 2004. Už tehdy překonalo tempo hospodářského růstu vyspělé země EU. Velmi úspěšná byla i měnová reforma. Vůči německé marce se estonská koruna ukázala jako pevná měna, která dobře přispěla k tomu, že Estonsko bylo první v eurozóně.

Estonsko dobře vstoupilo do Evropy a podařilo se mu přežít i finanční krizi uplynulého desetiletí, kdy světová hospodářská krize tvrdě zasáhla ekonomiku a finanční systém. V důsledku toho činil pokles ročního HDP v Estonsku 3,6 %.

Je samozřejmé, že bolestivý pokles ekonomiky země ovlivnil prudký pokles tempa jejího hospodářského růstu a narušil sociální bilanci. Přes poměrně neutěšený stav země v období krize jí však recese přinesla pozitivní momenty, například zlepšení platební bilance a pokles inflace vzhledem k tvrdé fiskální politice a snížení domácí poptávky dovozu. Deficit platební bilance v roce 2008 ve srovnání s ukazatelem předchozího roku klesl a na konci roku 2009 byl již v přebytku.

Během krize nedošlo k žádnému velkému bankrotu, žádná banka nebyla zachráněna z peněz daňových poplatníků. Estonsko nežádalo o peníze od MMF.

Rusko udělalo po rozpadu Sovětského svazu řadu chyb. Reformní skupina vznikla z nekompetentních lidí, což vedlo k šokovému propadu ekonomiky. Zatímco v Estonsku vládla skupina vědců, byl v devadesátých letech v Rusku aktivně privatizován majetek, ale většina majetku převedeného do soukromých rukou se dostala k velmi úzkému okruhu osob, což vedlo ke koncentraci velkého množství bohatství.

I přes silnou privatizaci zůstala v rukou státu nejen velká část ropného a plynárenského průmyslu, ale i dopravního a bankovního sektoru. Stát charakterizuje slabá ochrana soukromého vlastnictví a vláda velmi často zasahuje do činnosti soukromého sektoru.

Rusko je významným producentem ropy, plynu, oceli a hliníku, takže ekonomika je do značné míry závislá na kolísání cen surovin. Zvýšení cen v první polovině minulého desetiletí mělo pozitivní vliv na ekonomiku, ale vláda neměla dostatek schopností využít příznivé situace a ekonomiku oddlužit.

Prudký pokles cen ropy v roce 2014 spolu se zavedením sankcí ze strany západních zemí v roce 2015 přivedl ekonomiku Ruska do značného útlumu, který pokračoval i v následujícím roce. Teprve v roce 2017 se ruská ekonomika spolu s rostoucími cenami ropy začala postupně stabilizovat. Odborníci poznamenávají, že moderní tempo hledání a vývoje nalezišť je nedostatečné a většina z nich pochází ještě z dob SSSR.

Z provedeného srovnání lze říci, že Estonsko racionálněji a chytře přistoupilo k otázce reformy, soustředilo všechny své síly nejprve na jednu oblast a dostalo ji do dobrého stavu, a pak postupně učinilo totéž i v jiných oblastech. Ale také nelze ignorovat skutečnost, že Estonsko mělo určité výhody, protože po rozpadu mu téměř chyběl státní dluh z dob SSSR, protože Rusko ho téměř celý převzalo. Ekonomický potenciál země je závislý na mnoha pilířích: přírodní zdroje, úroveň rozvoje základních a infrastrukturních odvětví, vědecké a technické kapacity, lidské zdroje atd. Nejkomplexnějším ukazatelem pro hodnocení ekonomického potenciálu země zůstává ukazatel hrubého domácího produktu (HDP), který charakterizuje úroveň rozvoje ekonomiky. HDP na obyvatele Estonska je dvakrát větší než v Rusku. To znamená, že úroveň rozvoje ekonomiky Ruska výrazně zaostává.

Ve srovnání s většinou zemí světa zaujímá Rusko obrovské území, na kterém se soustřeďují významné a rozmanité přírodní zdroje. Průmyslový potenciál Ruska je velký, ale průmyslová výroba se v posledních deseti letech snížila a prošla hlubokými strukturálními změnami. Vědecko-technický potenciál země je na pokraji rozpadu, což je možno zdůvodnit nejen ekonomickými reformami, ale i snížením výdajů na vědu a uzavřením mnoha výzkumných institucí, zatímco Estonsko naopak každým rokem vydaje na vědecký výzkum a vývoj zvyšuje.

6 Závěr

Srovnání ekonomického vývoje obou zemí není tak jednoduché, jak se na první pohled zdá, což je způsobeno špatnou dostupností a různorodostí dat. Statistické databáze každé země mají své vlastní metody analýzy a navíc nezasahují dostatečně dlouhý časový rozsah.

Předmětem analýzy byly dvě postsovětské země, před nimiž stála výzva k transformaci ekonomiky ze socialistické na tržní.

Na základě výsledků analýzy lze říci, že obě země zažily po rozpadu Sovětského svazu hospodářskou krizi, ale podařilo se jim vytvořit funkční a stabilní ekonomiky. Estonsko to ale zvládlo rychleji a s menšími ztrátami. Obecně platí, že estonské vlády provádějí vyváženou politiku. Estonská ekonomika je rozmanitá, průmysl, doprava, obchod a různé oblasti služeb jsou stejně důležité. Díky dostupným přírodním zdrojům spoléhá ekonomika Estonska do značné míry na odvětví, spojená s lesním hospodářstvím. Energetický sektor Estonska je založen na břidlici, zdroji na světě poměrně vzácném. Zatímco Ruská ekonomika je značně závislá na energetickém sektoru, což není vzhledem k celosvětovému trendu nahrazovat palivo ekologičtějšími způsoby vůbec bezpečné.

Estonsko odvedlo dobrou práci, ale nezapomínejme ani na pomoc ze strany Evropy.

Klíčovou roli zde jistě sehrálo zaměření estonského vedení na integraci se Západem.

Nehledě na to, že makroekonomické ukazatele Ruska současně nejsou příliš odlišné od estonských, je životní úroveň v Rusku, jak mohu soudit z osobní zkušenosti, výrazně nižší než životní úroveň v Estonsku.

Doufejme, že chyby, které udělala vláda Ruské federace, a úspěchy, kterých dokázalo dosáhnout Estonsko, se stanou názorným příkladem pro vlády zemí s transformující se ekonomikou, a nejen pro ně.

7 Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

1. HOLMAN, R. *Ekonomie*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-278-6.
2. HŘEBÍK, F. *Obecná ekonomie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 9788073804671.
3. JUREČKA, V. *Makroekonomie*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0251-8.
4. LIŠKA, V. *Makroekonomie*. 2. vyd. Praha: Professional Publishing, 2004. ISBN 8086419541.
5. ROJÍČEK, M. a kol. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe* Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 9788024758589.
6. SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*. 19. vyd. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0.
7. SOUKUP, J. a kol. *Makroekonomie*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-537-7.
8. BRČÁK, J. *Makroekonomie - Makroekonomický přehled*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 2018. ISBN 978-80-7380-708-5.

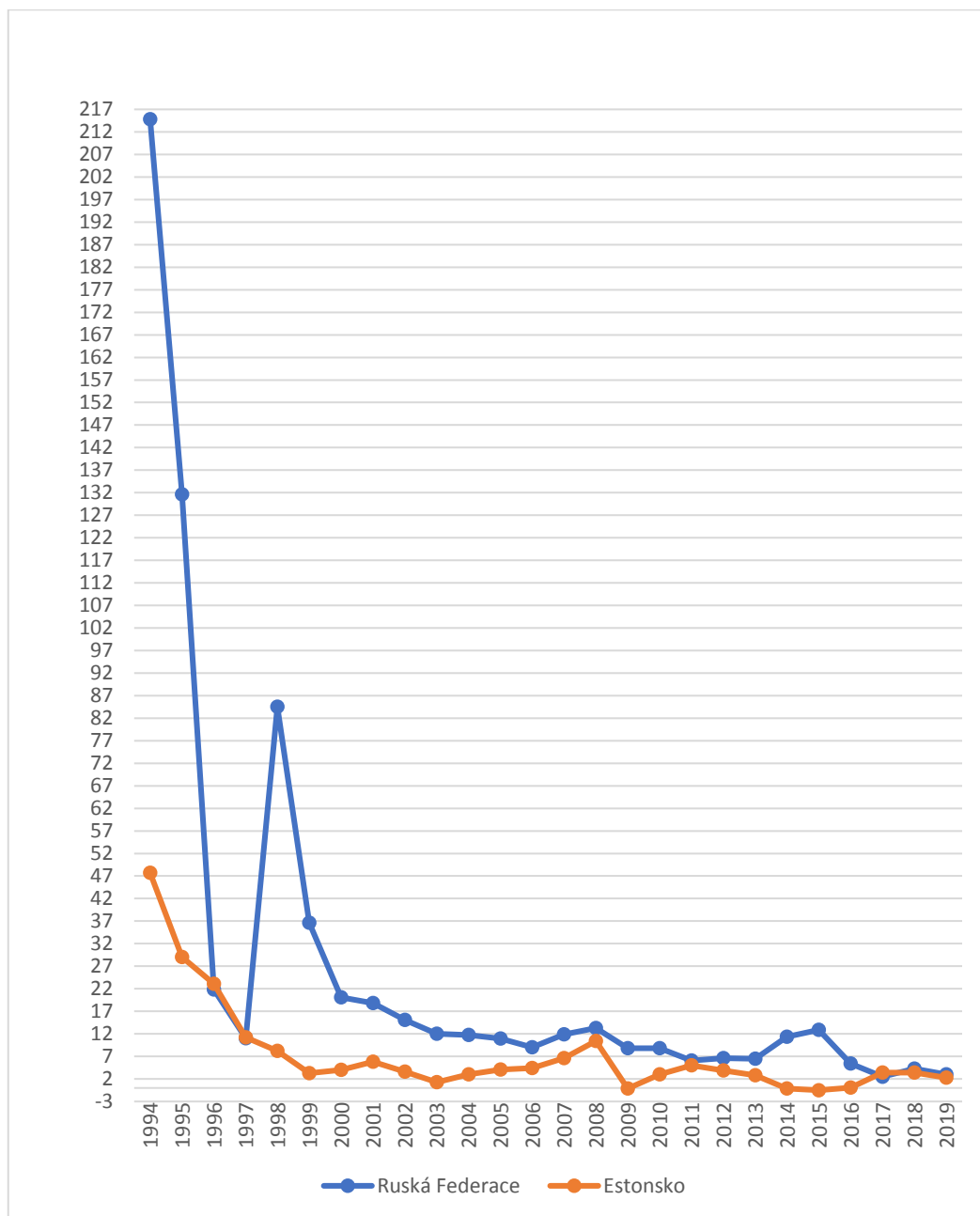
Internetové zdroje

9. Český statistický úřad. Metodika: Hrubý domácí produkt (HDP). *Czso.cz* [online]. © 2015 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp-
10. Český statistický úřad. Metodika: Inflace, míra inflace. *Czso.cz* [online]. © 2019 [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace

11. Český statistický úřad. Metodika: Měna a platební bilance. Czso.cz [online]. © 2019 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/10n1-05-_2005-mena_a_platebni_bilance___metodika
12. ESTONICA. About Estonia. *Estonica.org* [online]. © 2020 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <http://www.estonica.org/en/>
13. ESTONICA. Economy. *Estonica.org* [online]. © 2020 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <http://www.estonica.org/en/Economy/>
14. ESTONICA. General. *Estonica.org* [online]. © 2020 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: http://www.estonica.org/en/Economy/General_overview_of_Estonian_economy/General/
15. Estonský statistický úřad. Statistical Database. *Andmebaas.stat.ee* [online]. © 2020 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx>
16. Ministerstvo financí ČR. Státní rozpočet v kostce - 2019. *Mfcr.cz* [online]. © 2020 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2019-34784>
17. Mladá fronta. Fiskální neboli rozpočtová politika. *Finance.cz* [online]. © 2017 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/makrodata-eu/statni-rozpocet/fiskalni-politika/>
18. Mladá fronta. Monetární politika. *Finance.cz* [online]. © 2017 [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/makrodata-eu/menove-ukazatele/monetarni-politika/>
19. Knoema global analistic data [online]. [cit. 2020-02-29]. Dostupné z: <https://knoema.com/atlas/Russian-Federation>

8 Přílohy

Příloha A Srovnání úrovně inflace Ruska a Estonska

Zdroj: Vlastní zpracování dle Federální státní statistické služby Ruska a Estonského statistického úřadu